

ПИСАНКА — СИМВОЛ ВЕЛИКОДНЯ

Робота з текстовим редактором Word. Інтегрований урок. 4-й клас

Інга КРАВЧЕНКО, учителька початкових класів,

Юлія НІКІПІНА, учителька інформатики Алчевської інформаційно-технологічної гімназії, Луганська обл.

Проводиться протягом двох уроків, другий бажано проводити в кабінеті інформатики.

Зінтегровано зміст предметів: українське читання та інформатика.

Мета: розширити знання учнів про святкування Великодня; ознайомити їх із писанковою абеткою, навчити оздоблювати писанку традиційними візерунками-символами; розвивати читацькі та мовленнєві навички, фантазію дітей під час створення візерунка писанок; формувати комп'ютерну грамотність, закріпити навички роботи з текстовим редак-

тором Word; виховувати повагу до традицій українського народу; прищеплювати бажання відроджувати національні традиції.

Обладнання: дерев'яні писанки, писанки, створені учнями, мультимедійний проектор, великодній кошик із писанками, паска зі свічкою, рушник, фонограма із записом мелодії гаївки, підручник (Хорошковська О.Н., Воскресенська Н.О., Свашенко А.О. Українська мова: Художнє слово. Читання: Підруч. для 4 кл. загальноосвіт. шкіл з рос. мовою навчання. — К.: Промінь, 2004).

1-й УРОК

ХІД УРОКУ

I. Організація класу.

II. Повідомлення теми і мети уроку.

— Котилася писаночка

З гори на долину.

Прикотилась простісінько

До нас у гостину.

А за нею йде Великдень,

Несе білу паску,

Розсипає між діточок

Радощі і ласку.

(Р.Завадович)

— Сьогодні на уроці ми поговоримо про одне з найбільших християнських свят — Великдень, та його символ — писанку. А також кожен з вас створить власне яйце-писанку, використовуючи комп'ютер.

III. Робота над темою уроку.

Розповідь про Великдень.

— У календарі українського народу багато свят, урочистих днів. Великдень — одне з найбільших християнських свят. Воно відзначається в Україні шовесни ще з X століття і пов'язане з воскресінням Ісуса Христа.

Особливе значення має свято Воскресіння Христа для нашого народу. Українці, що ступили на шлях свого відродження, бачать у світлому Христовому Воскресінні символ і свого відродження, національного воскресіння.

— Що ви знаєте про це свято?

— Як люди готуються до святкування Великодня?

— Які традиції святкування Великодня є у вашій родині?

Робота над віршем Р.Завадовича «Наш Великдень» (підручник, с. 129).

Словникова робота.

Великдень — великий день Воскресіння Христового, Пасха.

Гайка — українська народна обрядова пісня, веснянка.

Писанка — розписане яйце, символ Великодня, оберег.

*Читання вірша вчителем.**Бесіда за змістом прочитаного.*

— Яким настроєм сповнений вірш?

— Якій події він присвячений?

Читання «ланцюжком».

— До кого звертається автор?

— Про що він запитує?

— До чого спонукає?

*Робота в парах. Підготовка до виразного читання.**Конкурс на звання найкращого читця вірша.*

Визначення учня, який найкраще прочитав вірш.

Розповідь про писанки.

— Великодне свято дуже яскраве й багате своїми обрядовими атрибутами. Особливо писанками, які вважалися символами життя. Не менш важливе місце займає у ньому і хліб наш насущний. Хай завжди він буде в хаті, на кожному столі в обрамленні вишитого рушника!

Демонстрація презентації «Писанка — символ Великодня» з використанням мультимедійного проектора (слайди 1—2).

Слайд 1

Читання вчителем і учнями вголос по черзі.

Великдень — одне з найбільших свят християн. В Україні святкується з X століття. Пов'язане воно з воскресінням Ісуса Христа, тому й має назву Великий день, або Великдень.

Великдень всіх нас на гостини просить,

Малює сонце полотно небес

І крашанку, як усмішку, підносить,

Христос воскрес!

Воїстину воскрес!

(В.Крищенко)

Світлої неділі скрізь звучить піднесене вітання: «Христос воскрес!» У відповідь чується радісне: «Воїстину воскрес!»

За давньою традицією, після такого вітання люди тричі цілуються і обдаровують одне одного писанками. Такий дарунок є виявом симпатії й прихильності. А ще він означає, що всі образи, всі кривди, заподіяні один одному протягом року, слід великодушно забути.

Слайд 2

*Читання вчителем і учнями вголос по черзі.***Символ зародження життя**

Символом Великодня, началом усього живого у свято Воскресіння Христового стало яйце. У наших предків яйце було символом весняного відродження природи, зародження життя, продовження роду.

Найперше яйце, за легендою, мало всередині не жовток із білком, а зародок цілого світу. У передхристиянському світі сонце уявлялося людям казковим птахом. Вороги світла, сили зла могли вбити птаха, але він завжди встигав знести яйце, з якого народжувався новий день. Життя, яке зберігалося в яйці, потрібно було захистити від злих сил, тому тонку шкарлупу яйця покривали фарбою, різноманітними малюнками-символами.

В українців спочатку побували «крашанки», а потім з'явилися інші види розписаних яєць. У своїх писанках наші пращури відображали світ, у якому вони жили, свої погляди і вірування. Вшановували сонце як джерело тепла і весняного пробудження, а саме яйце-писанка було символом зародження життя.

Наші предки вірили, що писанка має магічну силу. У них був такий звичай: дівчата вмивалися водою, в яку кляли розфарбовані яйця, щоб бути гарними. А ще писанку кляли до першої купелі немовляти, щоб росло сильним і сміливим, приорували в полі, щоб краще родили жито-пшениця і всяка пашниця.

Пов'язуючи яйце з появою всього живого на Землі, наші предки з давніх-давен поклонялися йому як святині.

Бесіда за змістом прочитаного і побаченого на слайдах.

— Чому яйце є символом життя?

— Яку магічну силу, згідно з віруваннями наших предків, мала писанка?

Фізкультхвилинка.

Виконання гайки.

Повертайся, ластівко

Повертайся, ластівко,

До двора. / Двічі

За весною сучила
Дітвора. / Двічі
Скоро вже повернуться
Журавлі. / Двічі
Скоро підем босими
По землі. / Двічі
В небо вийшло сонечко
Золоте. / Двічі
Скоро наша яблунька
Зацвіте. / Двічі
Буде цвіту сонячно
На гіллі. / Двічі
Буде він у ластівки
На крилі. / Двічі
Тільки ти, весняночко,
Не барись / Двічі
І своєю піснею
Озовись. / Двічі
Не барися, ластівко,
Прилітай / Двічі
В прикарпатський сонячний
Рідний край. / Двічі

Робота над твором «Про писанки і про Великдень»
(підручник, с. 130).

Читання твору підготовленими сильними учнями по черзі.

Бесіда за змістом прочитаного.

- Що нового ви дізналися про Великдень?
- Про які символи цього свята ви дізналися?

Розгляд вмісту великоднього кошика.

Словникова робота.

Окраса — прикраса.

Заздалегідь — завчасно.

Всенічна — церковна служба (завичай перед великим святом), що триває впродовж ночі.

Розговоритися — після посту почати їсти продукти тваринного походження.

Самостійне читання твору.

— Подумайте, якою зростає дитина, якщо її привчають шанувати народні звичаї, і якою, коли цього не відбувається. Що вона тоді цінує?

Продовження демонстрації презентації «Різновиди великодніх яєць».

— В Україні з давніх-давен існує чудовий звичай — розписування яєць на відзначення весняних змін у природі.

Як символ Христового Воскресіння писанки разом із паскою освячують у церкві, ставлять на святковому столі, дарують на щастя людям. Як найдорожчу пам'ятку брали із собою писанку українці, вирушаючи в далекі краї. Так наша писанка стала відома в усьому світі.

— А чи знаєте ви, які види великодніх яєць існують? (*Крашанка, дряпанка, дерев'яні яйця-мальованки, писанки, монастирське яйце (бісерне), крапанка, мальованка.*) Чим вони відрізняються?

Хвилянка-цікавинка.

— Чому на Великдень фарбують і розписують яйця?
Підготовлені учні розповідають легенди про писанки.

Звідки взяли писанки

Як Христа веди на муки,
Хрест дали йому у руки,
І, зітхаючи о Бозі,
Хрест той ніс він по дорозі
У скорботі і нарузі...
Десь його поділись друзі,
А сторожа навкруги —
Все кати і вороги,
Але ось іде гостинцем

З своїм хлопчиком-мізинцем
Чоловік марний, убогий
Та й вступається з дороги.
Він узяв яєць в торбинку,
Наскладав у кошелінку,
Ніс до міста їх продати,
Щоб на сіль і хлібець мати.
А хлопчина каже: «Тату,
В Бога матимеш заплату
І доступиш в раю чести,
Як поможеш хрест той нести».
І послухав він дитини
Та й поніс той хрест на спині,
Облегшив Христові біль,
А синок поніс кошіль.
На Голгофі хрест лишає
І до міста повертає,
Хоче яйця ті продати.
В кошик глянув: «Рідна мати!
Замість яєчок біленьких —
Сотня писанок пишненьких».
Всі радіють — чудо! Диво!
І купують радо й живо.
За хвилинку розкупили,
Й дуже гарно заплатили,
А син каже: «Це дав Біг,
Бо Христові ти поміг».
І пішли ці дивні вісті
На весь світ. В селі і в місті
Люди писанки писали,
Бога-Творця величали.

(Ю.Шкрумеляк)

IV. Підсумок уроку.

— Який народний звичай ми сьогодні для себе відкрили?

— Про які обереги дізналися?

Інсценізація групою підготовлених учнів великодніх ігор.

Гра «Навбитки».

Стали діти у кільце.
У кожного в руках — яйце,
Юлі випало на славу
Розпочати цю забаву,
Дуже милу, престару
Великодню гру.
Ходить дівчинка кільцем
І постукує яйцем.
Що не стукне — трісь та трісь, —
Яйця тріскаються крізь...
І ось раптом яйце — хрус!
Гру продовжує Петрус.
Стукнув всього разів три
І так само вибув з гри.
За Петриком пішов Максим,
Декілька дівчат за ним...
В Олі писанка ціла,
Оля в грі перемогла!..

(За М.Хоросницькою)

Гра «В драпка».

Гравця відводять далеко від крашанки, і він, закриваючи шапкою обличчя, намагається підійти до крашанки.

Гра «В блудька».

Один із гравців кладе крашанку на землю і відмірює п'ять кроків. Іншому гравцеві зав'язують очі, тричі обертають навколо себе, після чого він має зробити п'ять кроків. Потім очі розв'язують, і гравець намагається дотягнутися до крашанки. Якщо дотягується, то забирає її собі.

2-й УРОК

ХІД УРОКУ

I. Рефлексія.

Заздалегідь підготовлений учень розповідає вірш.

— Я писанка-красуня,
Вся в рисках і квітках.
Красу митців несуну я,
Їх славлячи в віках.
Щоби моїм убранством
Втішалися малі,
Мене кладуть у свято
На пишному столі.
Без мене наше свято
Не буде тим, чим є,
Бо писанка багата
Всім радості дає.

(О.Олесь)

II. Продовження роботи над темою.

Інструктаж із правил техніки безпеки при роботі за комп'ютером.

Робота з текстовим редактором Word (повторення).

— Відновіть вірш.

А ще веселий дощик бубонить,
Я писанку казкову намалюю:
У чистім небі — журавлиний спів,
Земля квітує рясом голубим,
На ній яскраве сонечко блищить,
Летить на крилах пісня до небес
Малеча радісно співає,
Й мов жайворон над полем зависає.
Відродження Христа вітає.

Я писанку казкову намалюю:

*На ній яскраве сонечко блищить,
А ще веселий дощик бубонить,
Земля квітує рясом голубим,
У чистім небі — журавлиний спів,
Малеча радісно співає,
Відродження Христа вітає.
Летить на крилах пісня до небес
Й мов жайворон над полем зависає.
— Про що цей вірш?*

Перегляд демонстраційного матеріалу (дерев'яні яйця-писанки і писанки, зроблені руками учнів).

— Роздивіться зразки візерунків на писанках. Вони такі різнобарвні, різноманітні! Що вони означають?

— Що означають кольори, якими розмальовано писанки?

— Про що розповідає писанка?

Демонстрація презентації «Як писати писанку» з використанням мультимедійного проектора (слайди 1–5).

Слайд 1

Читання підготовленими учнями.

Виготовлення писанок ніколи не сприймалося в Україні лише як художня творчість. Збережена з давніх-давен, ще з дохристиянських часів, традиція оздоблювати навесні яйця орнаментальними малюнками є дією ритуальною, пов'язаною із традиційним осмисленням яйця як космологічного символу, моделі світу, джерела життя. Тому ця начебто звичайна робота перетворювалась на урочисте дійство, що вимагало дотримання особливих умов.

Ось деякі з них

Для писання писанок не можна було брати звичайну воду. Писанкарка мала прокинутися ще вдома, набрати води із трьох джерел, злити в одну посудину і нести додому. Коли вона її несла, то не мала права ні з ким заговорити, ні на кого подивитися, а найголовніше — у жодному разі не повинна була обернутися, дивитися назад. Удома до цієї води додавали ще трохи води освяченої. І саме цю воду, яку вважали сильною, живою, можна було брати для писанкарства.

Віск мав бути тільки бджолиним, його нічим не можна було замінити, бо вважалося, що він принесений «божою мушкою» від самого сонця.

А вогонь, на якому варили фарби й гріли віск, хіба він міг бути звичайним? Ні, це був «живий» вогонь, отриманий, як за часів дідів-прадідів, тертям.

Та й фарби брали неабиякі, а тільки виготовлені із природних барвників, які власноруч збирали, а потім освячували в церкві.

Слайд 3

Які ж саме фарби використовували?

Жовту фарбу отримували з гілочок або кори дикої яблуні чи дроку красильного.

Зелену — із пролісків, насіння соняшника, барвінкового листя.

Червону зрідка робили в домашніх умовах із рогу оленя, частіше купували фарби рослинного походження — із червоного (Бразилія) або сандалового дерева.

Коричневу виробляли із бруньок вільхи, ліщини, кори дуба, листя кінського каштана.

Чорну — із чорнильних горішків дуба, листків чорноклена.

Слайд 4

Кожен колір, як і орнамент, не був звичайною прикрасою — він мав своє значення.

Якщо писанка призначалася хліборобові, то її тло неодмінно мало бути *чорного кольору*. Це колір весняної землі, що прокидається від зимового сну. Чорний колір символізував плодючість. А ще він мав нагадувати про потойбічний світ.

Червоний колір — колір крові, що символізує життя. З часом він почав означати ще й небесний вогонь (вогонь сонця, блискавки), здоров'я, любов, владу. Це символ життєдайної сили весни, символ відродження.

Білий — символ вірності, де перебувають душі померлих, а також чистоти. Якщо на писанках символи або лінії наносились білим, це означало безгрішне життя.

Жовтий символізував достигле зерно, достаток, урожай, а ще це колір сонця. Він оберігав від злих сил. Жовтий також — колір золота, а отже, багатства.

Блакитний — небо, повітря, вода, здоров'я. А як колір неба він є і ознакою Бога.

Зелений — колір весни, оновлення природи, молодого листя.

Коричневий — символ матері-землі.

От як багато таємниць зберігає давнє мистецтво писанки! Кожен елемент розпису, кожен колір на її поверхні є закодованим знаком, переданим нам нашими дідами-прадідами.

1. Олівцем нанесіть малюнок на яйце.
2. Прогрійте писак у полум'ї свічки, зачерпніть віск.
3. Розтопленим воском нанесіть малюнок, який має залишитися білим.
4. Занурте писанку в оцет, протравіть поверхню яйця.
5. Зафарбуйте яйце у жовту фарбу.
6. Нанесіть віск там, де на яйці має залишитися жовтий колір.
7. Зафарбуйте писанку в червоний колір.
8. Над полум'ям свічки прогрійте писанку і зніміть віск ганчіркою.

Таку писанку ви можете створити своїми руками.

Бесіда за змістом прочитаного і побаченого на слайдах.

— Що означають кольори, якими розмальовано писанки?

— Як писати писанку?

Гимнастика для очей «Котилося яєчко».

Робота з комп'ютером.

Ознайомлення з писанковою абеткою.

— Що означають знаки-символи, традиційні для українських орнаментів?

Робота з текстовим редактором Word «Розмалюй яйце».

— Кожна писанка — як пісня, як життя. Двох однакових не буває.

Сьогодні ви — творці писанок. Користуючись своїми знаннями символів, розмалюйте свої писанки так, як підказує вам серце.

Українська писанка —

Як дитяча пісенька,

Як бабусина казка,

Як матусина ласка.

Сяду собі скраєчку

І розмалюю яєчко:

Хрестик, зоря, віконце —

І стане воно, мов сонце!

(А.Камінчук)

Самостійна робота учнів.

— Розмалюйте писанку знаками-символами.

Півень — провісник дня; охоронець добра; символ світла, яке поборолو темряву.

Риба — символ води, життя, щастя і здоров'я.

Колесо — знак безперервного відродження життя; образ безкінечної Божої любові.

Кінь — символ достатку, багатства.

Олень (ріг оленя) — символ сонячного проміння.

Сонце — символ світла й життя; символ Христа.

Хрест — символ Всесвіту, чотирьох сторін світу; у християнстві — знак спокути.

Дерево життя — символ безперервного відновлення природи, образ Божої мудрості.

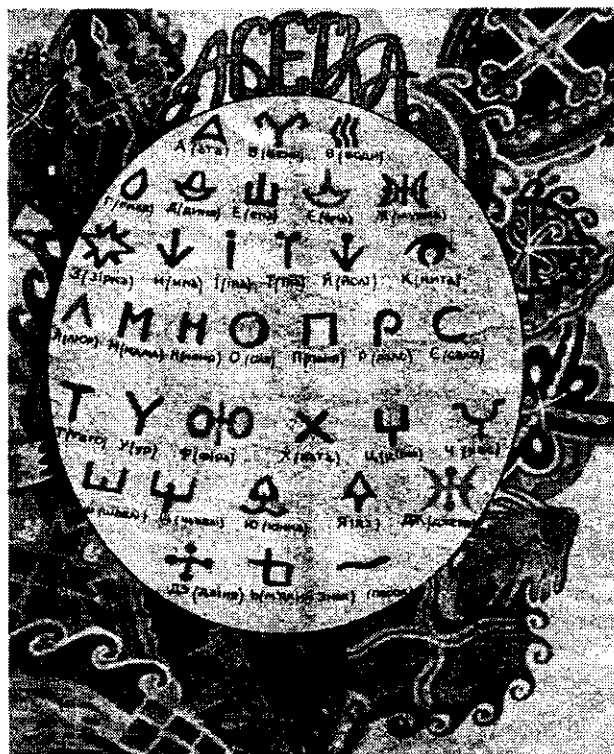
Триріг — символ порядку; знак святого числа 3 і трибожества.

Блискавка — небесний вогонь: караючий і освячуючий, блиск Божої ласки.

Церква-вежа — символ прагнення до вічності.

Глака — охорона проти хвороб та злих сил; символ безкінечного життя.

Колосся і зерно — уособлення духів предків; у християнстві — символ воскресіння, Божого Царства.

Грابلі — символ небесного дощу, благої вісті.

Дубовий листок — знак повноти життя.

Трикветр — символ вогню, а також чоловічої та жіночої енергії; символ пресвятої Трійці.

Спіраль — символ плодючості; символ порядку, містерії літургійного року.

Зоря — символ неба, небесних тіл, сонячного бо- жества, а також Божого Царства.

Захист робіт.

Релаксація «Сонце».

— Заплюште оченята, посміхніться, уявіть, що ви — сонечко. Ви — маленьке сонечко. Ви прокидаєтесь, вмиваєтесь, розчісуєте свої промінчики і піднімаєтесь на небо.

Ви — велика куля (*рухи руками*). Ви переповнені теплом і світлом. Ви — велике сонце. Ви даруєте тепло всій землі, лісам, лукам, річкам, морям...

Ви вдихаєте тепло і перетворюєтесь на маленький сонячний промінчик. Ви летите над Землею і освітлюєте зелене листя, червоне, біле. А зараз потягніться, розплющить оченята. Ви добре відпочили.

Перевірка знань учнів. Тестування за вивченою темою.

— Для проходження тесту необхідно підвести курсор до меню випадного списку кожного запитання (кнопка зі стрілкою) і клацнути лівою кнопкою миші. З'явиться список, з якого необхідно обрати правильну відповідь. Після останнього запитання, внизу сторінки, буде виведена оцінка.

Орієнтовний список запитань

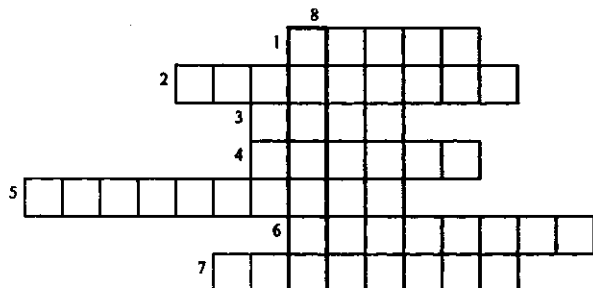
1. Символом зародження життя є...
2. Розмальовані яйця — це символ...
3. Яйце одного кольору — це...
4. Яйце, на якому видряпано орнаменти, — це...
5. Писанки розмальовуються...
6. Червоний колір означає...
7. Жовтий колір означає...
8. Блакитний колір означає...
9. Зелений колір — це...
10. Кривулька, безконечник — це...

11. Птахи, звірі — це...
12. Зірка, хрест (квадратний) — це...

Оцінювання учнів з урахуванням набраних під час тестування балів.

III. Підсумок уроку.

Колективне розгадування кросворда з використанням мультимедійного проектора.

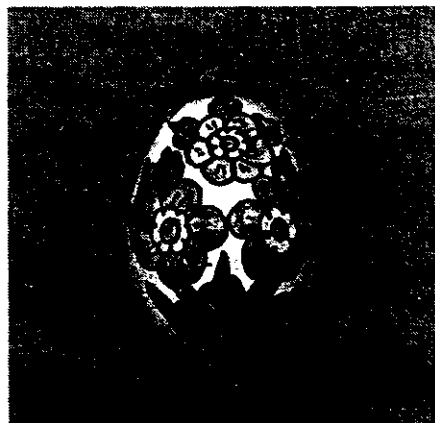

1. Що випікали жінки напередодні великодніх свят? (Паски.)
2. Найбільше християнське свято, воскресіння Ісуса Христа. (Великдень.)
3. Богочоловік, народжений Дівою Марією у містечку Віфлеємі, що у Палестині. (Ісус.)
4. Українські обрядові пісні, що супроводжувались хороводами навколо церкви у великодні свята. (Гайки.)
5. Яйця, розфарбовані за допомогою пензля і фарб. (Мальованки.)
6. Яйця, пофарбовані в один колір. (Крашанки.)
7. Яйця з плямками різних кольорів на тлі чорного або якогось іншого кольору. (Крапанки.)
8. Яйце, розписане (воском) мініатюрним орнаментом за допомогою писачка. (Писанка.)

Заключне слово вчителя.

— «Ab ovo» («Все починається з яйця»), — глибокодумно говорили стародавні римляни. «Христос воскрес!» — казали колись наші предки. «Христос воскрес — воскресне Україна!» — з надією промовляємо ми.

Ось і закінчився наш незвичайний урок. Пам'ятайте, що віра у краще врятує цей світ. Я впевнена, що прекрасне і вічне надихає на створення такого ж. Бо весна пробуджує не тільки природу, а й серця.

Мальованка (с.Липовець, Хустський р-н, Закарпатська обл.)
Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й.Кобринського

Література

1. Барвінок. — 1992. — № 3—5.
2. Івасько М.Р., Коструба С.С., Коструба Т.М. Перлина: Навч. посіб. з народознавства для 4 кл. (3—4 кл.). — К.: Навчальна книга, 2001.
3. Іваницька З. Писанка. — М.: Мир, 2001.
4. Іваницька З. Великоденские писанки. Подарки. — М.: АСТ-ПРЕСС, 1999.
5. Кушнірук І. Мистецтво виготовлення писанок в Україні // Початкова освіта. — 2005. — № 13. — с. 7—9.
6. Ликова І. Чудесные писанки. — М.: Карапуз, 2007.
7. Малятко. — 1992. — № 4.
8. Манько В. Українська народна писанка. — Л.: Свічачо, 2007.
9. Початкове навчання та виховання. — 2004. — № 7.
10. Хоменко Л. Виховують народні традиції // Рідна школа. — 1999. — № 10. — С. 12—15.
11. Черемиський П. Дзига: Українські дитячі й молодечі народні ігри та розваги. — Х.: Друк, 1999. — С. 128—135.
12. Щербаківський В. Основні елементи орнаменталістики українських писанок та їх походження. — Прага, 1925.
13. <http://www.roditeli.com.ua/view/velykden>
14. <http://www.ukraine.online.com.ua>
15. <http://www.kievenergo.com.ua>
16. <http://abetka.ukrlife.org/velykden7.htm>
17. <http://nauka.relis.ru/42/0204/42204134.htm>
18. <http://www.myworld.cv.ua/pisank.htm>